

Képzés és Gyakorlat

Training & Practice

20. évfolyam, 2022/1-2. szám

Képzés és Gyakorlat

A Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Kaposvári Campus Neveléstudományi Intézetének
és a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karának
neveléstudományi folyóirata

20. évfolyam 2022/1–2. szám

Szerkesztőbizottság

Kissné Zsámboki Réka főszerkesztő

Szerkesztők:

Pásztor Enikő, Molnár Csilla

Kloiber Alexandra, Frang Gizella, Patyi Gábor,

Kitzinger Arianna angol nyelvi lektor

Szerkesztőbizottsági tagok:

Podráczky Judit, Varga László, Belovári Anita,

Kövérné Nagyházi Bernadette, Szombathelyiné Nyitrai Ágnes, Sántha Kálmán

Nemzetközi Tanácsadó Testület

Ambrusné Kéri Katalin, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Pécs, HU

Andrea M. Noel, State University of New York at New Paltz, USA

Bábosik István, Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, HU

Horák Rita, Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka (Szerbia),

Tünde Szécsi, Florida Gulf Coast University, College of Education, Fort Myers, Florida, USA

Jaroslaw Charchula, Jesuit University Ignatianum In Krakow, Faculty of Pedagogy Krakow, PO

Suzy Rosemond, KinderCare Learning Center, Stoneham, USA

Krzysztof Biel, Jesuit University Ignatianum in Krakow, Faculty of Education, Krakow, PO

Jolanta Karbowniczek, Jesuit University Ignatianum in Krakow, Faculty of Education, Krakow, PO

Maria Franciszka Szymańska, Jesuit University Ignatianum in Krakow, Faculty of Education, Krakow, PO

Abdülkadir Kabadayı, Necmettin Erbakan University, A.K. Faculty of Education, Konya, TR

Szerkesztőség

Kissné Zsámboki Réka főszerkesztő

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar

Képzés és Gyakorlat Szerkesztősége

E-mail: kissne.zsamboki.reka@uni-sopron.hu

9400, Sopron, Ferenczy János u. 5.

Telefon: +36-99-518-930

Web: <http://trainingandpractice.hu>

Web-mester: Horváth Csaba

Felelős kiadó: Varga László dékán

A közlési feltételeket

a <http://trainingandpractice.hu> honlapon olvashatják szerzőink

Képzés és Gyakorlat

Training and Practice

20. évfolyam, 2022/1-2. szám

Volume 20, 2022 Issue 1-2.

TARTALOM

Table of Contents

TANULMÁNYOK

DINNYÉS KATALIN JULIANNA – PUSZTAFALVI HENRIETTE: <i>Digitális oktatás (hiánya) az egészségnevelésben – összehasonlító elemzés</i>	5
EMRI ZSUZSA – ANTAL KÁROLY: <i>Az elektorenkefalográfia alkalmazása az oktatásban</i>	14
IZSÁK HAJNALKA: <i>Javítóintézeti nevelők metaforákban tükröződő intézményképe</i>	28
SZONTAGH PÁL: <i>Hivatás- és pályamotiváció a Kárpát-medencei óvodapedagógus- és tanítójelöltek körében</i>	41

KÉPZÉS ÉS GYAKORLAT

CSÁKINÉ DOBOS LAURA: <i>Környezettudatosságra nevelés a múzeumokban</i>	50
GERLANG VIVIEN: <i>Fogalmi térképekkel és gondolattérképekkel támogatott földrajztanulás</i>	59
GŐSI ZSUZSANNA – KASSAY LILI: <i>Az online oktatás nehézségei a sportszervező képzésen</i>	71
HORVÁTH KATALIN: <i>Teaching Creative Musical Skills: Different Ways of Development in Instrumental Music Education</i>	80

KISZL PÉTER:
Pénzügyi kultúra a könyvtár- és információtudományi képzésben..... 98

MILU ILDIKÓ – BALOGH BENCE – NAGY DÁVID – KOCSIS ZSÓFIA:
*A kreatív tanulás és tanítás szolgálatában Gamifikációs értékelés
a saját fejlesztésű MotivApp applikációval* 110

RECENZIO

VÓDLI ZSOLT ISTVÁN:
A II. világháborút bemutató múzeumok a békére nevelésért 122

IZSÁK HAJNALKA¹**Javítóintézeti nevelők metaforákban tükröződő intézményképe**

A javítóintézet egy sajátos világ, amely egyidejűleg büntetőjogi és pedagógiai intézményként működik. Egyrészt, a gyermekvédelmi rendszer részeként oktató-nevelő funkciója van, másrészt a javítóintézeti nevelés a fiatalok bűnelkövetőkkel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedés, bűncselekmény elkövetése esetén. A tanulmány célja, hogy a javítóintézeti nevelők metaforáin keresztül betekintést nyújtson abba, hogy a pedagógusok hogyan viszonyulnak munkahelyükhöz, hogyan élnek meg a zárt intézetben való munkát. A pedagógusok metaforáiból jellemző módon rajzolódik ki a javítóintézet sajátosságai, de sok információt kapunk az intézetben zajló nevelői munkáról is.

Bevezetés

A Magyarországon bő 140 éve fennálló javítóintézetek kettős funkciót látnak el: egyrészt, a gyermekvédelmi rendszer részeként, oktató-nevelő funkciójuk van², másrészt a javítóintézeti nevelés a fiatalok bűnelkövetőkkel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedés, bűncselekmény elkövetése esetén³. Ugyanakkor az erre kijelölt intézetek, az előzetes letartóztatásba helyezett fiatalok bűnelkövetők számára is biztosítanak javítóintézeti ellátást és nevelést.

Számos tudományos megalapozottságú, túlnyomórészt jogi, jogtörténeti, büntetőtörténeti és szociológiai munka született a javítóintézetekkel és a fiatalok bűnelkövetéssel kapcsolatban, ugyanakkor megállapítható, hogy – annak ellenére, hogy a bűnelkövető fiatalok számára kiszabott intézkedések pedagógiai szempontúak –, ahogy erre Hegedűs (2010) is rámutatott, a fiatalok bűnelkövetőkkel foglalkozó javítóintézeti nevelők témaköre neveléstudományi megközelítésből eddig kevésbé kutatott.

A javítóintézetben dolgozó, pedagógusi munkakörben foglalkoztatott nevelők a pedagógustársadalom kevésbé ismert csoportja, akik egy olyan zárt világban végzik oktató-nevelő-fejlesztő

---

¹PhD hallgató, Pécsi Tudományegyetem, Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola; email: hajnal-kaizsak@gmail.com

² 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 66/M. § (1) – (3), <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv>

³ Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 108.§ (1), <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv>

munkájukat, amely a kívülállók számára kevéssé vagy egyáltalán nem ismert. Fontos kihangsúlyozni, hogy a javítóintézeti nevelők szerepe és munkája egyre inkább felértékelődik, hiszen a javítóintézetek legfőbb funkciója, hogy második esélyt adjanak a helyes útról letért fiataloknak, valamint segítséget ahhoz, hogy jogkövető állampolgárokká válhassanak, ami az egész társadalomnak érdeke.

Mivel a 2015. április 17. óta a javítóintézeti nevelőkre is kiterjed a pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény, a nevelő és a pedagógus fogalmakat szinonimáknak tekintem ebben a kutatásban.

1. Kutatási célok, minta és alkalmazott módszer

A javítóintézettel kapcsolatos nevelői attitűdök, vélekedések, valamint a javítóintézet belső, rejtett világának jobb megismerése érdekében a neveléstudományban elsősorban a pedagógiai fogalmak és jelenségek feltárására használt kvalitatív kutatási módszert, a metaforagyűjtést alkalmaztuk, amely egy hasonlatra épülő képalkotással segít megjeleníteni, feltárni a legkevésbé verbalizálható és tudatosítható tartalmakat (Szivák, 2010). Dudás szerint *„a tapasztalatok nyomán kialakult nézetek, elkötelezettségek, vélekedések a pedagógusok, hallgatók gondolkodásának mélyén húzódnak meg. Elemeik képekben, élményekben rögzülnek, a fogalmi gondolkodás számára nehezen hozzáférhető, nem mindig fejezhető ki verbálisan”* (Dudás, 2007, p. 53). Vámos megfogalmazásában *„a metaforizálás a mély rétegekbe történő leszállást, majd az ott tapasztaltakkal a felső szintre való visszatérést jelenti”* (Vámos, 2001b, p. 87).

A metafora szó az 'átvitel' jelentésű görög szóból ered, és olyan szóképet jelöl, amely két fogalom közt fennálló tartalmi hasonlóságon vagy hangulati egyezésem alapult (Szathmári, 2010). A metafora azonban nem csupán szépsége és sokszínűsége miatt, hanem a gondolkodás és a megismerés szempontjából meghatározó fontossága miatt is gyakran vizsgált jelenség.

„A metaforavizsgálat gyakori a tudományos kutatásban, amikor olyan jelenségekről van szó, amelyek másként nem vagy nehezen közelíthetők meg, amikor a fogalom nehezen értelmezhető” (Vámos, 2003c, p. 109). Elliot (1984) szerint a metaforák központi szerepet játszanak a kvalitatív kutatásban, mert természetüknél fogva serkentik a képzeletet, érzéseket keltenek, cselekvésre és változásra készítetnek. A metaforák használata által lehetőség nyílik arra, hogy produktív módon reflektáljunk szakmai életünkre és gyakorlatunkra, ezáltal arra ösztönözve a reflexió folyamatát, hogy folyamatos és céltudatos legyen (Perry – Cooper, 2001). Munby és Rus-

sell (1989) azt veti fel, hogy minden pedagógus számára hasznos lehet a metaforák tanulmányozása. Szerintük annak a megfigyelése, hogy egy személy hogyan írja le a világot, támpontokat ad ahhoz, hogy az illető hogyan értelmezi a világot.

A pedagógiában Magyarországon elsőként az ELTE Neveléstudományi Intézet kutatói alkalmaztak metaforavizsgálatot (Golnhofer – Nahalka 2001; Réthy, 2001; Vámos, 2001a; Vámos, 2001b; Vámos, 2003a; Vámos, 2003b; Vámos, 2003b; Szivák, 2003). *„A tudományos kutatásban azért élenkült meg a metaforavizsgálat iránti érdeklődés, mert rávilágíthat a tudunkban zajló, az énkontroll miatt nehezen megközelíthető belső világra”* (Vámos, 2003a, p. 28).

A nemzetközi és a hazai szakirodalomból egyaránt megállapítható, hogy a neveléstudományban alkalmazott metaforaelemzések számos témára összpontosítottak. Baska Gabriella (2007) egy tizenkilencedik századi néptanítót méltató cikkek metaforahasználatát vizsgálta a Vámos Ágnes által leírt módszertani lépéseket alkalmazva. Tamás Katalin (2017) az óvodapedagógusok együttneveléssel kapcsolatos nézeteinek vizsgálatában végzett metaforavizsgálatot. Kissné Zsámboki Réka és Patyi Gábor (2018) szerzőpáros az óvodákról alkotott kép történeti változásait vizsgálta a metaforaelemzés módszerével, összevetve a múltban és jelenben megfogalmazott óvodaképet az óvodapedagógus hallgatók nézeteivel. Javítóintézetben metaforavizsgálatot Hegedűs Judit végzett a kérdőíves kikérdezés módszerével az Aszódi és a Rákospalotai Javítóintézetben, melynek során a Ben-Peretz által kidolgozott kísérletet használta fel, kiegészítve a Ben-Peretz és Mendelson által meghatározott képeket más foglalkozásokkal és szimbólumokkal is (Hegedűs, 2007, 2010).

A metafora mint kvalitatív kutatási eszköz a pedagógia számos területén alkalmasnak bizonyult a vizsgált fogalmakkal és személyekkel kapcsolatos attitűdök, vélekedések megismerésére. Jó példák erre a gyógypedagógia területén végzett metaforavizsgálatok, amelyek gyógypedagógiai fogalmak valamint fogyatékos emberekkel kapcsolatos attitűdök, vélekedések megismerésére irányultak (Pénzes, 2008; Órley, 2011; Tamás, 2017; Tóthné Aszalai, 2018).

A javítóintézeti pedagógusok az intézethez való viszonyulásának megismerésén túl a metaforák segítségével közelebb szeretnénk volna kerülni a javítóintézetek zárt világához, hogy betekintést nyerjünk a benne élők és dolgozók mindennapjaiba, valamint hogy tájékozódjunk a nap mint nap megélt nehézségeikről és a sokkal ritkábban előforduló sikereikről.

A metaforaelemzést egy nagyobb interjú kutatás kiegészítő vizsgálati módszereként alkalmaztuk. A 15 javítóintézeti pedagógussal felvett félig-strukturált interjú keretében zajló metaforavizsgálat kapcsán a javítóintézeti pedagógusok saját, egyedi képeit, metaforáit szándékoztuk előhívni. A kutatásban résztvevőket arra kértük, hogy a *javítóintézet* fogalmát „olyan mint...”

hasonlatban fogalmazzák meg. Az így született metaforákat forrásfogalomakba rendeztük, majd tartalomelemzésnek vetettük alá. A hasonlatok, illetve metaforák alkotása a már megtapasztalt élmények nyomán kialakult „belső kép” megfogalmazásában segít, betekintést engedve a nem tudatos képzetekbe, amelyek közvetlen kérdés útján nagy valószínűséggel nem kerültek volna felszínre.

Sfard szerint a metaforák „*az elemzés legprimitívebb, legmegfoghatatlanabb és mégis el-
képesztően informatív tárgyai*”, amelyek átlépik a határokat a spontán és a tudományos, az intuitív és a formális között, lehetővé téve a fogalmi ozmózist a mindennapi és a tudományos diskurzusok között (Sfard, 1998, p. 4). A metaforavizsgálat által a pedagógusok szubjektív élményeinek, elfedett attitűdjeinek mélyebb megismerésére nyílik lehetőség. A jelentésátvitel segítségével olyan interpretációkat is megismerhetünk, amelyek saját élményeik leképeződései (Szivák, 2002). A metaforavizsgálat célja, hogy segítsen feltárni és megérteni a belső, rejtett motívumokat, nézeteket és gondolkodásmódot, hogy egyéni jellemzést adjon a vizsgált személyekről, fogalmakról, jelenségekről (Szabolcs, 2001; Szivák, 2002; Sántha, 2006).

A kognitív nyelvészetből ismert célfogalom és forrásfogalom kategóriákat alkalmaztuk, amely annak a két entitásnak a megnevezése, amelyek között a vizsgált személyek metaforikus kapcsolatot létesítenek. Vizsgálatunkban a célfogalom a *javítóintézet* volt, a forrásfogalmak pedig a metaforákból körvonalazódtak. Abból kiindulva, hogy a metaforaelemzés lényegében két entitás között létrejött közös tulajdonság feltárására irányuló jelentéselemzés (Vámos, 2003b), elemzésünk során közös pontokat kerestünk a pedagógusok által mondott metaforák jelentése alapján.

2. A javítóintézet célfogalomra kapott metaforák

A javítóintézet célfogalomra kapott metaforákat 8 forrásfogalomba rendeztük (*1. táblázat*).

Forrásfogalmak	Metaforák
Védelmet, biztonságot nyújtó hely	<i>meleg otthon, ház gyermekotthon (bentlakásos) gyermekotthon szigorú bentlakásos fiúkollégium szigorú kollégium</i>
Börtön, bezártság, elszigeteltség	<i>kis katonaság kalitka, madárkalitka sziget sárga ház</i>

Forrásfogalmak	Metaforák
Fizikai tevékenység	<i>sport/ futás</i>
Játékra szolgáló hely	<i>veszélyes játszótér</i>
Élőlény	<i>öszvér</i>
Gyümölcs	<i>citrom</i>
Tárgy	<i>perpetum mobile levesszűrő az esőben</i>
Hiábavaló erőfeszítés	<i>Sziszifusz munkája</i>

1. táblázat – A javítóintézet célfogalomra kapott metaforák és forrásfogalmak

2.1. Védelmet, biztonságot nyújtó hely

Legnagyobb arányban az otthonra, a védelmet és biztonságot nyújtó helyre utaló metaforák jelennek meg: *meleg otthon, ház, gyermekotthon, bentlakásos gyermekotthon, szigorú bentlakásos fiúkollégium, szigorú kollégium*. A *ház* és *meleg otthon* metaforák az intézet családpótló jellegét, nevelési-szocializációs funkcióit helyezik előtérbe: „*biztonságot ad, ahova az ember bemegy és utána úgy jön ki, hogy olyan jó érzéssel, biztonsággal jön ki*”. Az otthon az a hely, ahol végbemegy a gyermek személyiségfejlődésének érzelmi megalapozása, ahol a gyermeket normális körülmények között biztonság veszi körül, ahol érzi, hogy tartozik valahová, ahol fontosnak érezheti magát, ahol törődnek vele és a legmegfelelőbb irányba terelgetik őt. Sajnos legtöbb növendék többek között pont ezt a biztonságérzetet nem kapta meg kora gyermekkorban. A javítóintézetbe kerülő fiatalok többségére jellemző a szociális problémákkal terhelt családi háttér vagy a gyermekvédelmi intézményi előélet, valamint a diszfunkcionális családi háttérrel vagy a családi háttér hiányával együtt járó hanyattatottság, a társas készségekben való súlyos elmaradás, a szeretethiány, az érzelmi sivárság, stb.

A javítóintézet gyermekotthonhoz való hasonlítása egyáltalán nem meglepő, hiszen mindkét intézménytípusnak szocializációs szerepe van. A gyermekotthonoknak gondoskodó, védelmet nyújtó, kompenzáló és előkészítő funkciójuk van (Gilligan, 1999). Ugyanezeket a szerepeket a javítóintézet is betölti, csak „*sokkal szigorúbb szabályokkal és sokkal jobban meghatározott keretek között*”. Az 1997-ben megszületett gyermekvédelmi törvény (1997. évi XXXI. törvény) szerint – amely a korábbi több száz fős otthonok helyett a kis létszámú gyermekotthoni

hálózat kialakítását célozta meg –, a gyermekotthoni elhelyezés célja, hogy a gondozott gyermekek számára otthont nyújtó szakellátást biztosítson.⁴ A gyermekotthonok a családi jellegre törekszenek, ami a személytelen intézeti elhelyezés és a szoros, vérségi kapcsolaton alapuló családi forma közötti egyfajta középutat jelenti. Ugyanakkor a gyermekotthonban élő gyermekek körében is előforduló antiszociális magatartás miatt, ennek az intézménynek is van reszocializációs szerepe, ami elsősorban a javítóintézetek feladata.

A kollégium, illetve bentlakás a nem otthon tartózkodó gyermekek számára létrehozott, iskolai tanulmányaik folytatásához szükséges körülményeket biztosító nevelési-oktatási intézmény. Ehhez hasonlóan a javítóintézet is ellátja ezeket a funkciókat, azonban szabályrendszere sokkal szigorúbb mint egy kollégiumé vagy bentlakásé, a növendékek pedig nem saját akaratukból tartózkodnak benne. Ahogy egyik interjúalany fogalmazott: *„olyan mint egy gyermekotthon, sokkal szigorúbb szabályokkal és sokkal jobban meghatározott keretek között kell a gyerekeknek élniük és nekünk dolgoznunk. Sokkal jobban rákényszerülünk a személyiségünkkel való munkára mint mondjuk egy normál gyermekotthonban vagy az iskolában.”* A nevelő magyarázatában megjelenik a pedagógus személyiségkutatásokból jól ismert gondolat, amely szerint a pedagógus a személyiségével dolgozik, ezért a személyiség fejlesztése elengedhetetlen már a pályára való felkészülés során.

2.2. Börtön, bezártság, elszigeteltség

A zárt világra több interjúalanyom is utalt olyan metaforákkal mint a *katonaság*, a *kalitka/madárkalitka*, a *sziget*, valamint a *sárga ház*. Mint említettük, a javítóintézeti nevelés büntetőjogi intézkedés, s bár a javítóintézetben végrehajtott intézkedések is a személyi szabadság elvonásával járnak a javítóintézet nem azonos a börtönnel. Az interjúk során többször is hangsúlyozták a pedagógusok, hogy a javítóintézet nem börtön, hanem *„olyan átmenet egy szigorú kollégium és egy börtön között”*. Ennek ellenére az intézet speciális funkciója a munkakörülményeket is azzá teszi: biztonsági okokból az ablakok rácsokkal vannak ellátva, kamerák vannak felszerelve, szigorú szabályok betartása mellett kell dolgozni, stb.

Ahogy már a fentiekben is említésre került, a javítóintézet teljes ellátást, gondozást, oktatást biztosít a bekerült fiatalok számára, mindezt szigorú szabályrendszer mellett, ezáltal megfelelően úgy a gyermekvédelmi, mint a hagyományos büntetés-végrehajtási igényeknek. Az intézet tehát a szabadságvesztés intézményét, a külső társadalomtól elzárt és elkülönített helyet

⁴ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 57. §. (1) <https://net.jogtar.hu/jog-szabaly?docid=99700031.tv>

is megjeleníti; a bezártságot, a szabadság korlátozását szimbolizálja, ahol a mozgás tere a normák és viselkedési szabályoktól függ.

A zárt világra utaló metaforák jól szemléltetik azt, hogy a zártság nem csak a börtönökre jellemző, hanem az olyan intézményekre is, mint a kaszárnnyák és az elmeegógyintézetek. Az ilyen jellegű intézmények jellemzője, hogy a társadalomtól valamilyen okból kifolyólag hosszabb vagy rövidebb időre elzárt személyek élnek a falaik között, ahol az életük mindenkire egyformán érvényes, szigorú szabályok szerint zajlik. A *katonaság*-metaforát megfogalmazó pedagógus a következő magyarázatot fűzte hozzá: „*a rend meg a fegyelem teszi ahhoz hasonlónak*”. Ugyanakkor a *katonaság*-metafora a régi típusú, kényszeren alapuló rekrutációt is felleveníti, hiszen a javítóintézetbe nem önkéntes elhatározás alapján, hanem kényszerítő körülmények következtében kerülnek be a fiatalok.

Egy másik, zárt világra utaló metafora a *kalitka*, amelyben madarat vagy más szeretett kisállatot szoktak fogságban tartani. Bár a kalitka a szabadságot korlátozza, a metafora mégis pozitív érzelmekről árulkodik, hiszen a szeretett kisállatot vagy madarat a gazdája ellátja, gondozza, törődik vele. Ahogy a nevelő fogalmazott: „...*mondjuk a kalitkában van egy madaram, akkor azt azért gondozom vagy jól szeretnék neki, etetem, itatom, törődöm vele*.” Ehhez hasonlóan a javítóintézeti nevelő is gondoz, nevel, és folyamatosan a növendékek számára legmegfelelőbb körülmények biztosítására törekszik.

A *sziget*-metafora is a társadalomtól való elszigeteltséget szemlélteti. Az intézetben élők és dolgozók úgy is beszélnek az intézet falain kívül lévő dolgokról, hogy „*kinti*”, például „*kinti iskola*”, „*kinti élet*”, stb. Ez a metafora utalhat a javítóintézeti nevelők a szélesebb körű pedagógustársadalomban érzett bizonyos fokú magányosságára, elhagyatottságára is.

A *sárga ház*-metafora érdekessége, hogy az idők folyamán az elmeegógyintézet szinonimájává vált, mert a leghíresebb ilyen magyar intézmény – a Lipótmezei Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet – épülete sárga színű volt. Az elmeegógyintézet és a javítóintézet a társadalomban betöltött szerepét tekintve hasonló módon rendvédelmi funkciókkal is rendelkezik, ugyanis mindkét intézmény az ideiglenesen jogfosztottá vált egyének társadalomtól való elzárásáról gondoskodik. Mindkét intézmény, illetve a bennük dolgozó szakemberek célja, hogy a páciensek, illetve a növendékek meggyógyuljanak, a társadalmi normáknak megfelelően gondolkodjanak és viselkedjenek, valamint az, hogy kiegyensúlyozott életet éljenek. Tehát a *sárga ház*-metafora azt is szemlélteti, hogy a javítóintézet segítségnyújtást is jelent, ahol a nevelő az orvos, a növendék pedig a beteg szerepét tölti be, és ahol „*csak az olyan emberek dolgoznak, azok bírnak megmaradni, akik egy kicsit flúgosak és tényleg [...] elhivatottak*.”

2.3. Fizikai tevékenység

Érdekes szempont az intézet sporthoz, illetve futáshoz való hasonlítása. A sport témakörben gondolkodó pedagógus így fogalmazott: „*inkább ilyen sporthoz hasonlítanám, amiben minden mélység és minden magasság megjelenik és egy örült ember irányítja az egészet, aki valamiért mégis képes, mondjuk a kudarcok ellenére is újra visszamenni futni.*” Az interjúalany szavaiból kitűnik az elhivatottság, az elköteleződés, amely a pedagóguspályán való megmaradás kulcsfontosságú tényezője. Ennek az elhivatottságnak és elköteleződésnek a fontosságára a javítóintézet Szakmai Programja is felhívja a figyelmet, ugyanis az eredményes pedagógiai munkához fontos, hogy az alkalmazottak minél hosszabb ideig jogviszonyban maradjanak az intézettel. A sportnak meghatározott szabályai vannak, időtöltésként vagy versenyszerűen lehet üzni, és van aki számára karrier eszköz. Mindamelllett, hogy kimerítő is tud lenni, a sport edzésben, jó kondícióban tartja azt aki üzi, hosszú, fáradtságos, odaadó edzéssel pedig komoly eredményeket, sikereket lehet elérni. A sportról tudjuk azt is, hogy nem csupán izomfejlesztő testedzés, hanem pozitív élettani hatásai is vannak, csökkenti a stresszt, növeli a mentális egészséget, a jó közérzetet, az elégedettséget, önbizalmat ad és az immunrendszer működésére is jótékonyan hat. Ugyanakkor a sport társadalmi hatásairól sem kell megfeledkeznünk, ugyanis a sportolói közösség a valahova tartozás érzését erősíti és stabilitást ad az embereknek.

2.4. Játékra szolgáló hely

A *veszélyes játszótér*-metafora számos rejtett tartalmat hordoz magában, hiszen maga a játszótér egy igazi paradicsom a gyerekek számára, ahol testmozgást végezhetnek, izgalmas játékokat próbálhatnak ki, új barátokra tehetnek szert, mindezek pedig fontos tényezők egészséges testi-lelki fejlődésük szempontjából. Ehhez hasonlóan a javítóintézetbe került fiatalok számára az intézet a kreativitás, az asszociációs készség fejlesztésének a színtere, amely nagyban előmozdítja a szociális érettséget is, ugyanis sokan közülük itt szembesülnek először a társas érintkezés bizonyos szabályaival, itt tanulják meg először azt, hogy hogyan kell másokkal együttműködni, esetleg osztozkodni. Hogy miért veszélyes, azt az interjúalanyom a következőképpen foglalta össze: „*...adódhatnak problémák - akár hogyha a gyermek lelesik egy magasabb játékról... ha azt megfelelően használjuk, megfelelően játszunk, akkor nagymértékben tudjuk fejleszteni a gyermeket, ami ugye a jövőjét meghatározza.*” A *veszélyes játszótér*-metafora azt is hangsúlyozza, hogy az intézetben nevelt bűnelkövetők elsősorban gyerekek, akik sokféle problémával küszködnek. Az intézet és a pedagógusok fontos szerepe, hogy biztonságot és védelmet nyújtsanak, ahogy erre számos más metafora is utalt.

2.5. Élőlény

Az *öszvér*-metafora az intézet kettős funkciójára utal, és pedíg arra, hogy egyidejűleg érvényesülnek benne a büntetésvégrehajtás valamint a gyermek- és ifjúságvédelem szempontjai. A metafora megfogalmazója szerint: „*ló is meg számár is, tehát ugye rendes iskola is, meg gyereknevelő, felügyelő feladat is.*”

2.6. Gyümölcs

Egy másik interjúalany – bár utólag hozzáfűzte, hogy viccnek szánta – a citromhoz hasonlította az intézetet, és ezt a következőképpen magyarázta: „*kívül szép, belül savanyú*”. Találó hasonlatnak mondható, hiszen a citromnak hihetetlenül sok jótékony hatása van az ember egészségére, még akkor is, ha a fogyasztása pillanatnyi kellemetlen érzéssel jár, és rögtön nem érezhető a pozitív hatása. Ehhez hasonlóan, az intézetben töltött idő, ha pillanatnyilag nem is kellemes, hosszútávon pozitív hatással lehet a növendékek életére.

2.7. Tárgy

Az interjúalany, aki egy örökké mozgó szerkezettel azonosította az intézetet, így fogalmazott: „*Perpetum mobile, ami forog körbe-körbe, aminek nem szabad megállnia.*” A *perpetum mobile*-metafora találó lehet, hiszen az intézet valóban állandó mozgásban van, ugyanis a növendékek gyakran kicserélődnek, ki több, ki kevesebb időt tölt az intézetben. Ugyanakkor a javítóintézeti nevelők is állandóan aktívak, mondhatni megújuló energiákkal rendelkeznek, mert a növendékek számára ők biztosítják a nap minden órájában a hasznos tevékenykedést, időtöltést. Az, hogy a szerkezetnek „*nem szabad megállnia*”, külső kényszert is sugall, hiszen mindaddig működni kell, míg léteznek bűnelkövető fiatalok, ami egyben az intézet létfontosságú voltát is igazolja.

A *levesszűrő az esőben*-metafora két kategóriába is besorolható: a tárgy valamint a hiábavaló erőfeszítés kategóriába is, ugyanis az intézeti munka, az erőfeszítések hiábavalóságára tesz utalást, amit az interjúalany ki is hangsúlyoz a magyarázatában „*...dolgozol, dolgozol, de néha... nagyon sokszor azt érzed, hogy falra hányt borsó, mert kimegy és tudod hogy nincs remény...*” A *levesszűrő*, ha rendeltetésszerűen használják, nagyon hasznos eszköz tud lenni, azonban esőt szűrni vele teljesen értelmetlen lenne. A javítóintézet, illetve a benne zajló munka is akkor tudna igazán hasznos, sikeres lenni, ha szabadulásuk után a növendékek olyan környezetbe kerülhetnének, ahol a bent tanultakat tovább erősíthetik, gyakorolhatják és nem kellene újból a bűnözés útjára lépniük.

2.8. Hiábavaló erőfeszítés

A sziszifuszi munka kifejezés a kilátástalan fáradozás, a kimerítő, hiábavaló és eredménytelen munka jellemzője. Egy görög mitológiai alak, Sziszüphosz nevéből ered, aki sok gonosz cselekedete miatt kegyetlen, soha véget nem érő büntetésben részesült. Az alvilágban egy súlyos szikladarabot kellett felgörgetnie egy magas hegyre, az azonban a csúcs előtt mindig visszagurult, ezért az igyekezetének nem volt semmi értelme és az egész munkát újra kellett kezdenie. Interjúalanyom, aki az intézetet Sziszifusz munkájához hasonlította, a következő magyarázattal látta el az általa mondott metaforát: *„Néha úgy érzi az ember... toljuk fölfele az emelkedőn a hengert vagy gömböt, aztán időnként visszagurul. Azt gondolom nagyon kevés az igazi sikerélmény ebben a fajta munkában. [...], úgyhogy tényleg talán kicsit ilyen sziszifuszi jellegű munka.”* Ha abból indulunk ki, hogy a metafora megfogalmazója jártas a klasszikus mitológiában és kultúrában, ezért pontosan tudja, hogy mit jelöl a kifejezés, arra következtethetünk, hogy munkáját kilátástalannak és eredményre soha nem vezetőnek éli meg, tehát meglehetősen pesszimista a javítóintézet és a benne zajló munka eredményességét illetően. Felmerülhet a kérdés, hogy vajon van olyan helyzet amikor a pedagógus büntetésként éli meg az intézeti munkát?

3. Következtetések és összegzés

A metafora-vizsgálat kapcsán a javítóintézeti pedagógusok saját, egyedi képeit, metaforáit szándékoztuk előhívni. Legnagyobb arányban az otthonra, a védelmet és biztonságot nyújtó helyre valamint a börtönre, bezártságra és elszigeteltségre utaló metaforák jelennek meg a nevelők metaforáiban. Ezek a javítóintézet kettős funkcióját helyezik előtérbe, amelyekkel úgy a gyermekvédelmi, mint a büntetés-végrehajtási előírásoknak is megfelel, tehát oktat, nevel, gondoz és fejleszt, valamint őrzi a fiatalok bünelkövetőket és meggátolja őket abban, hogy újabb bűncselekményt kövessenek el. Összefoglalva megállapítható, hogy a metaforák alapján a nevelők számára a javítóintézet egy családiás, ugyanakkor erőteljesen szabályozott, szigorú követelményrendszerrel bíró, elszigetelt, külön világ.

Az interjúalanyok metaforáiban hangsúlyosan megjelenik a javítóintézet szocializációs, illetve reszocializációs funkciója. Akárcsak a börtönökben zajló reszocializációs folyamat során a foglyokat, a javítóintézetbe került fiatalokat is elsősorban a társadalmi együttélés szabályaira nevelik. A külvilágtól való elzártság, úgy a neveltek, mint a nevelők szempontjából is megjelenik. Az elszigeteltség a pedagógustársadalomban megélt magányosságokra, és az interjúk során többször is említett hátrányos megkülönböztetésükre is utalhat.

A szóképek arra engednek következtetni, hogy van a pedagógusok között olyan, aki hiábavalónak érzi munkáját, ugyanakkor az elkötelezettség hangja is megszólalt egy-egy metaforán keresztül. A válaszadók többször is hangsúlyozták az interjúk során, hogy a javítóintézet és a benne zajló munka sikeressége nem csupán a pedagógusokon és a növendékek igyekezetén múlik, hanem nagymértékben függ attól is, hogy mi vár a fiatalkorúakra az intézetből való kikerülés után, azaz, hogy miképp fogadja és támogatja őket a szűkebb és tágabb környezet, a család és a társadalom.

Megállapítható, hogy a javítóintézeti pedagógusok metaforáiból jellemző módon rajzolódnak ki elsősorban a javítóintézet sajátosságai, de sok információt kapunk az intézetben dolgozó pedagógusokról, munkájukról és a növendékekről is. Úgy gondoljuk, hogy az általunk végzett metaforavizsgálat, bár korlátozott érvényességű, mégis elgondolkodtató és eredményei, a kapott szóképek mélyebb összefüggések feltárására és továbbgondolására adnak lehetőséget.

BIBLIOGRÁFIA

- Baska, G. (2007). *Egy városi tanító életvilága a 19. század második feléből*. [Doktori disszertáció]. ELTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Budapest.
- Dudás, M. (2007). Tanárjelöltek belépő nézeteinek feltárása. Falus, I. (Ed.), *A tanárrá válás folyamata*, (pp. 46–121). Budapest: Gondolat Kiadó.
- Elliot, R. K. (1984). Metaphor, imagination and conceptions of education. In W. Taylor (Ed.), *Metaphors of education* (pp. 38–53). London: Heinemann Educational.
- Gilligan, R. (1999). Enhancing the resilience of children and young people in public care by encouraging their talents and interests. *Child and Family Social Work*, 4. sz. pp. 187–196. DOI: [10.1046/j.1365-2206.1999.00121.x](https://doi.org/10.1046/j.1365-2206.1999.00121.x)
- Hegedűs, J. (2007). *Fiatalkorú bűnelkövetők gyermekkorra és a javítóintézetben töltött éveik pedagógiai vizsgálata*. [Doktori disszertáció]. ELTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Budapest.
- Hegedűs, J. (2010). Nevelésre ítélték között – javítóintézeti pedagógusok pedagógiai kultúrája. In Hegedűs J. (Ed.), *A javítóintézet világa*, (pp. 64–96). Budapest: Eötvös József Könyvkiadó.
- Kissné Zsámboki, R. – Patyi, G. (2018). Angyalkertek egykor és ma – Az óvodapedagógus hallgatók metaforáiban megjelenő óvodakép pedagógiatörténeti vonatkozásai és jelenkori sajátosságai. *Képzés és Gyakorlat: Training and Practice*, 16 évf. 4. sz. pp. 17–28. DOI: [10.17165/TP.2018.4.2](https://doi.org/10.17165/TP.2018.4.2)

- Munby, H. – Russell, T. (1990). Metaphor in the study of teachers' professional knowledge. *Theory into Practice*, 29 évf. 2. sz. pp. 116–121. DOI: [10.1080/00405849009543441](https://doi.org/10.1080/00405849009543441)
- Őrley, Z. (2011). Az afázia metaforája. *Rehabilitáció*, 21 évf. 2-3 sz. pp. 59–63.
- Perry, C. – Cooper, M. (2001). Metaphors are good mirrors: reflecting on change for teacher educators. *Reflective Practice*, 2. évf. 1. sz. pp. 41–52. DOI: [10.1080/14623940120035514](https://doi.org/10.1080/14623940120035514)
- Pénzes, É. (2008). Metaforák a (gyógy)pedagógiában. *Új Pedagógiai Szemle*, 58 évf. 6–7 sz. pp. 228–238.
- Réthy, E. (2001). Motivációs elképzelések. In: Golnhofer E. – Nahalka I. (Eds.), *A pedagógusok pedagógiája*, (pp. 177–200). Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Sántha, K. (2006). *Mintavétel a kvalitatív pedagógiai kutatásban*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Sfard, A. (1998). On two metaphors for learning and the danger of choosing just one. *Educational Researcher*, 27. évf. 2. sz. pp. 4–13. DOI: [10.3102/0013189X027002004](https://doi.org/10.3102/0013189X027002004)
- Szabolcs, É. (2001). *Kvalitatív kutatási metodológia a pedagógiában*. Budapest: Műszaki Könyvkiadó.
- Szathmári, I. (2010). *Stílus eszközök és alakzatok kislexikona*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Szivák, J. (2002). *A pedagógusok gondolkodásának kutatási módszerei*. Budapest: Műszaki Könyvkiadó.
- Szivák, J. (2003). *A reflektív gondolkodás fejlesztése*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Szivák, J. (2010). *A reflektív gondolkodás fejlesztése*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége.
- Tamás, K. (2017). *Inkluzív nevelés az óvodában*. [PhD disszertáció]. ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola, Budapest.
- Tóthné Aszalai, A. (2018). A metaforakutatás módszere a dadogás megismerésében In: Karlovitz, J. T. (Ed.), *Elmélet és gyakorlat a neveléstudományok és szakmódszertanok köréből*, (pp. 109-116). Komárno, Szlovákia: International Research Institute.
- Vámos, Á. (2001a). Iskolai értékelés fogalmának elemzése metaforahálójával. In: Golnhofer E. – Nahalka I. (Eds.), *A pedagógusok pedagógiája*, (pp. 283–306.). Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Vámos, Á. (2001b). Metafora felhasználása a pedagógiai fogalmak tartalmának vizsgálatában. *Magyar Pedagógia*, 101. évf. 1. sz. pp. 85–108.
- Vámos, Á. (2003a). *Metafora a pedagógiában*. Budapest: Gondolat Kiadó.

Vámos, Á. (2003b). Tanárkép, tanárfogalom a családban. *Iskolakultúra*, 13 évf. 5. sz. pp. 113–119.

Vámos, Á. (2003c). Metafora a pedagógiai kutatásban. *Iskolakultúra*, 13 évf. 4. sz. pp. 109–112.

IZSÁK, HAJNALKA

*CORRECTIONAL EDUCATORS' PERCEPTIONS OF JUVENILE CORRECTIONAL FACILITIES
REFLECTED IN METAPHORS*

The juvenile detention center or reformatory is a specific world that operates simultaneously as a penal and a pedagogical institution. On the one hand, as part of the child protection system, it has an educational function, on the other hand, correctional education is a judicial measure applicable to juvenile offenders in the case of a criminal offense. The aim of the present study is to provide through correctional educators' metaphors an insight into how educators relate to their workplace and the way they experience working in a closed institution. The metaphors used by correctional educators outline the specifics of the institution in a typical way; in addition, we can also obtain a large amount of information about the educational work carried out in the institution.